

Complexnummer: 521398

Smallepad 5
3811 MG Amersfoort
Postbus 1600
3800 BP Amersfoort
www.cultureelerfgoed.nl

T 033 421 74 21
F 033 421 77 99
E info@cultureelerfgoed.nl

Complexnaam

Waardenburg

Aantal complexonderdelen

2

Monumentnummers van complexonderdelen

521399, 521400

Woonplaats

Waardenburg

Gemeente

West Betuwe

Provincie

Gelderland

Hoofdadres van hoofdobject

G.E.H. Tutein Noltheniuslaan 7, 4181 AS Waardenburg

Complexomschrijving

Complexomschrijving

In structuur en deels in detail gaaf bewaarde buitenplaats met HOOFDGEBOUW (1) en HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG (2).

Aan de oostzijde van het dorp, achter de Waalbandijk, ligt de historische buitenplaats Waardenburg die in 1265 als houten versterking is gesticht en al vrij snel daarna uitgebreid tot een stenen ringburcht met drie halfronde torens, waarvan er nog één resteert (tegen de noordvleugel). Ten westen van de ringburcht lag de voorburcht. In het midden van de 14de eeuw werd de inmiddels opgehoogde ringmuur met weergang uitgebreid met een vierkante woontoren, die thans in verlaagde vorm nog aanwezig is; de bebouwing tegen de binnenzijde van de ringmuur werd in de vijftiende eeuw en tussen 1549 en 1551 verder uitgebreid. Het kasteel was in deze periode in bezit van de familie Van Arkel (Heren van Waardenburg) en werd in 1574 verwoest, waarna ze haar intrek nam in het naburige kasteel Neerijnen. In 1616 werd de ruïne aangekocht door Jogan Vijgh, die deze gedeeltelijk liet herstellen. Bij een belening in 1701 aan Cornelis van Aylva werd het goed omschreven: 'het slot voorzien met een wijde gragt rondom het slot met cingels, schueren ende groote hooven rondom 't selve slot gelegen'. In de eerste helft van de achttiende eeuw raakte Waardenburg wederom in verval en werden de meest ruïneuze delen afgebroken (1701). Na 1827 werd het kasteel weer bewoond door de nieuwe eigenaar, Jacob baron van Pallandt, en twee zusters (eveneens in bezit van kasteel Neerijnen). Onder diens beheer is in 1896 de verbouwing van de oostvleugel tot stand gekomen. In 1922 kreeg tuinarchitect L.A. Springer de opdracht een ontwerp te maken voor het terrein

tussen Waardenburg en Neerijnen, die nog steeds in één hand waren. Dit plan in landschapsstijl werd grotendeels uitgevoerd (oostelijke deel tegenover Neerijnen). In het herstelplan van 1981 werd het ontwerp verder gevolgd (padenstramien, zichtassen). Op de bij de omschrijving behorende kaart is de omgrenzing van het complex alsmede de aanduiding van de onderdelen aangegeven. De molen en het muldershuis zijn buiten de bescherming van het complex gehouden; deze panden zijn reeds van rijkswege beschermd (monumentnummers 30375 en 30365).

Waardering

De HISTORISCHE BUITENPLAATS WAARDENBURG is van algemeen cultuur-, architectuur- en tuinhistorisch belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege het in oorsprong middeleeuwse versterkte hoofdgebouw dat in 1896 zijn huidige aanzien heeft gekregen met behoud van oudere onderdelen;
- vanwege de archeologische waarde van het terrein met oorspronkelijke ringburcht en voorburcht;
- vanwege de grachtenstructuur;
- vanwege de visueel-ruimtelijke relatie met de aangrenzende buitenplaats Neerijnen middels een parkachtige verbindingzone aangelegd naar ontwerp van tuinarchitect L.A. Springer;
- vanwege de visuele samenhang tussen de complexonderdelen.

Monumentnummer*: 521399

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82870/89

Complexnummer

521398

Complexnaam

Waardenburg

Woonplaats*

Waardenburg

Gemeente*

West Betuwe

Provincie*

Gelderland

Straat*

G.E.H. Tutein
Noltheniuslaan

Nr*

7

Toev.*

Postcode*

4181 AS

Woonplaats*

Waardenburg

Situering

Locatie

Kadastrale gemeente*

Waardenburg

Sectie*

F

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

2084

Rijksmonumentomschrijving**

Omschrijving onderdeel 1: HOOFDGEBOUW (Waardenburg).

Op een omgracht terrein met aan de westzijde het eveneens omgrachte terrein van de voormalige voorburcht staat een in aanleg laat-13de-eeuwse, vermoedelijk achtkantige ringburcht met drie halfronde torens volgens archeologisch onderzoek uit 1961, die in de loop van de eeuwen met een donjon en woonvleugels tegen de binnenzijde van de ringmuur is uitgebreid. Het kasteel is gedeeltelijk herbouwd in 1627 - na verwoesting in 1574 - en is thans in twee haaks op elkaar staande (hoofd)bouwwolumes te onderscheiden, die een naar het zuiden open binnenplein omsluiten. Het haakvormige noordwestelijke deel heeft een middendeel (noord) met de jaartalankers 1627, die vermoedelijk naar een restauratie verwijzen, en een korte westvleugel bestaande uit een souterrain en twee bouwlagen onder een met geglazuurde Oud-Hollandse pannen gedekt schilddak. De buitenmuren met halfronde uitgebouwde toren zijn de oude weermuren van de ringburcht met aan de binnenzijde op kelderniveau (dikte ca. 1,2 meter) een weergang op spaarbogen; de oude muur is herkenbaar aan de in Vlaams verband gemetselde grote bakstenen; enkele schietspleten. De halfronde toren onder een kegelvormig dak is in de 14de eeuw verhoogd; deze toren is middels een weergang verbonden met de woontoren (zie a). De voorzijde van de gevel kent een indeling van korfboogvormige ontlastingsbogen met zandstenen blokken boven, deels dichtgemetselde, deels in de 19de eeuw gewijzigde meerruits vensters. Een zandstenen waterlijst scheidt de beide bouwlagen en is doorgetrokken over de aan het voorplein gelegen gevel van de westgevel (sterk verbouwd) met sporen van dichtgemetselde vensters; in de kopse gevel twee vensterassen en een centraal verdiepingsvenster; in de top twee wapenstenen met het wapen van Van Arkel (links) en Van Gelder (rechts). Het oostelijke deel bestaat uit vier onderdelen: (a) de woontoren

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

(scharnierpunt tussen het noordwestelijke deel en oostelijke deel) uit het midden van de 14de eeuw die over de oude ringmuur is gebouwd; (b) in de zuidoosthoek geeft een traptoren toegang tot de verschillende verdiepingen van de woontoren en het middendeel; (c) de smalle, langgerekte oostvleugel uit ca. 1549-1551 die tegen de weermuur was aangebouwd en (d) het woonhuis met ronde toren tegen de oostgevel uit 1896 dat gebouwd is tegen en deels geïntegreerd in de oostvleugel. Ad a/b. De op vierkante grondslag opgetrokken donjon en ronde traptoren zijn gelijktijdig opgetrokken, waarbij de toren zijn oorspronkelijke hoogte heeft behouden terwijl de donjon later is verlaagd en voorzien van een lessenaarsdak. Direct naast de traptoren in de oostvleugel is de oude toegang tot de woontoren nog zichtbaar (steensponning en halfronde bovenzijde). In de ingebouwde traptoren zijn de sporen zichtbaar van de oude toegang tot de donjon; in het bovenste deel is een deurtje uitkomend op het dak. Ad c/d. De gevel aan de binnenplaatszijde is opgetrokken uit grote rode baksteen en heeft boven de bovendorpels van de vensters op de begane grond en de verdieping een mergelstenen waterlijst voorzien van een bloktandlijst. Aan de rechterzijde geeft een deur met daarvoor een bordestrap van escauzijnse steen toegang tot de begane grond; aan de linkerzijde een toegangsdeur tot de trap- en woontoren. Van de laatste verbouwing in 1896 dateren vermoedelijk alle kruisvensters met zijkanten van geprofileerde bakstenen met mergelblokken en de korfboogvormige ontlastingsbogen met bergstenen neg- en boogblokken op de verdieping; mogelijk ook uit 1896 stammen de op acanthusconsoles rustende driehoekige frontons met schelpvullingen en grote delen van de waterlijsten (of deels renaissance-motieven van rond 1550). In het INTERIEUR is ondermeer van belang de ruimte-indeling, de vertrekken met 17de-eeuwse eiken en in het laat-19de-eeuwse deel grenen balkenplafonds (moer- en kinderbalken deels met consoles), paneeldeuren, geprofileerde kozijnbetimmeringen deels met binnenluiken, lambriseringen; verder met name in het noordwestelijke deel de inrichting van de oude keuken met hardstenen pompbak, oven en schappen; in het oostelijke deel het gestucte trappenhuis met bordestrap voorzien van balusters. Binnen wordt een vierkante gevelsteel bewaard van rode zandsteen gedateerd uit het midden van de 17de eeuw; de steen is voorzien van wapens voorstellende een kwartierstaat waarop het echtpaar Van Bronckhorst en Vijgh centraal staat.

Waardering

HOOFDGEBOUW (Waardenburg) is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de archeologische waarde;
- als voorbeeld van een in oorsprong 13de-eeuwse ringburcht, die in de loop van de eeuwen is uitgebouwd en waarvan thans twee woonvleugels, donjon en traptoren resteren;
- vanwege de functioneel-ruimtelijke relatie met de andere onderdelen van de buitenplaats.

Hoofdcategorie

Kastelen, landhuizen en parken

Subcategorie

Kasteel, buitenplaats

Functie

Monumentnummer*: 521400

Status: rijksmonument
Inschrijving register*: 29 augustus 2005
Kadaster deel/nr: 82873/51

Complexnummer

521398

Complexnaam

Waardenburg

Woonplaats*

Waardenburg

Gemeente*

West Betuwe

Provincie*

Gelderland

Straat*

G.E.H. Tutein
Noltheniuslaan

Nr*

7

Toev.*

Postcode*

4181 AS

Woonplaats*

Waardenburg

Situering

Bij

Locatie

Kadastrale gemeente*

Waardenburg

Sectie*

F

Kad. object*

Appartement

Grondperceel

125

Waardenburg

F

2083

Waardenburg

F

2084

Waardenburg

F

2127

Waardenburg

F

123

Waardenburg

F

2129

Waardenburg

F

121

Waardenburg

F

122

Waardenburg

F

2131

Waardenburg

F

118

Waardenburg

F

2130

Waardenburg

F

124

Waardenburg

F

2117

Waardenburg

F

2115

Waardenburg

F

1459

Waardenburg

F

2116

Waardenburg

F

2128

Waardenburg

F

1456

Waardenburg

F

2132

Waardenburg

F

133

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registergegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument

<i>Kadastrale gemeente*</i>	<i>Sectie*</i>	<i>Kad. object*</i>	<i>Appartement</i>	<i>Grondperceel</i>
Waardenburg	F			2133
Waardenburg	F			2136
Waardenburg	F			2135
Waardenburg	F			2134

*Rijksmonumentomschrijving***

Omschrijving onderdeel 2: HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG.

Vanaf de Waalbandijk loopt een korte, rechte laan naar het kasteel dat op een rond eiland in een brede gracht ligt met aan de westzijde de oorspronkelijke voorburcht met een restant van de - niet meer geheel aanwezige - dubbele omgrachting. Aangrenzend (west) lag de rechthoekige, omwaterde moestuin en boomgaard, zoals een luchtfoto uit 1933 laat zien, thans gras. Het verdere terrein buiten de gracht kende een invulling met boomgaarden. De verbindende parkaanleg tussen het kasteel Neerijnen en de Waardenburg is naar ontwerp van tuinarchitect Springer in 1922 (tekening bewaard gebleven) voor een deel uitgevoerd; in 1980 en 1981 is het resterende deel aangelegd. Het terrein is ingericht met in ruime curven verlopende lanen en paden, die afwisselend door weiden en bosgedeelten leiden en verschillend perspectief bieden. Op belangrijke punten, bij opsplitsingen van paden, zijn bossages aangeplant. Vanaf het kasteel Waardenburg lopen twee door boomgroepen gestoffeerde zichtassen in noordoostelijke richting. Opvallend zijn de in rijen aangeplante (fruit)bomen, die reeds aanwezig waren (Topografische Militaire Kaart 1887), en door Springer als onderdeel van zijn plan (als kenmerk van het rivierengebied) zijn gehandhaafd.

Waardering

HISTORISCHE TUIN- EN PARKAANLEG behorende tot de buitenplaats Waardenburg is van algemeen belang:

- vanwege de ouderdom;
- vanwege de kleinschalige functionele aanleg direct rondom het huis (deels dubbele grachtenstructuur, toegangslaan);
- vanwege de parkachtige verbindingszone tussen Waardenburg en Neerijnen naar ontwerp van tuinarchitect Springer deels uitgevoerd omstreeks 1922 en in 1980-1981 voltooid;
- vanwege de visuele samenhang tussen de verschillende onderdelen en de ensemblewaarde.

<i>Hoofdcategorie</i>	<i>Subcategorie</i>	<i>Functie</i>
Kastelen, landhuizen en parken	Tuin, park en plantsoen	Historische aanleg

* Dit gegeven is onderdeel van het rijksmonumentenregister

** Dit is een registregegeven voor zover noodzakelijk voor de identificatie van het rijksmonument